

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

МАГІСТЕРСЬКІ СТУДІЇ

Випуск XV (1)

Альманах

Херсон – 2015

ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОФРАЗЕМ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ ПОЕТІВ-ШІСТДЕСЯТНИКІВ

У статті розглянуто особливості функціонування фразеологізмів біблійного походження в поетичних текстах поетів-шістдесятників.

Ключові слова: фразема, біблеїзм, контекстуальна модифікація фразеологічних одиниць біблійного походження.

The article deals with the functional peculiarities of the phrasal units of the biblical origin in the poems of the poets of 60s years.

Key words: phrasema, bibliism, contextual transformation of the phraseological units of the biblical origin.

Чимало експресивних явищ сучасної української мови, які виникають на ґрунті її норм, простежується у фразеологічному ярусі, стилістичні можливості якого є широкими і різнобічними, оскільки джерельна база походження фразеологізмів української мови надзвичайно багата. Чільне місце в ній належить біблійній міфології.

Останнім часом у лінгвістичній літературі з'явилася значна кількість наукових праць, присвячених аналізу біблеїзмів. Досліджуються їх структурно-семантичні особливості (Т. Гончарова, В. Плешков) та своєрідність функціонування у близькоспоріднених мовах (В. Гак, Г. Лілич, О. Трофімкіна), вивчається етимологія біблеїзмів (А. Бірих, А. Коваль, І. Матешич). У роботах досліджуються значення й описується історія формування біблеїзмів у функціональних стилях (Ю. Гвоздарев, М. Люстрова, І. Матвеев та ін.).

Однак, незважаючи на ґрунтовний аналіз біблеїзмів, поза увагою лінгвістів і до сьогодні лишається питання функціонування бібліофразем у художніх текстах.

Поети охоче використовують біблійні фраземи через високий ступінь узагальненості, їх емоційно-експресивне наповнення й образність. Попри те, що звернення до біблійного матеріалу певною мірою обмежувалося жорсткими рамками комуністичної догми, активно використовують біблійні фраземи у своїй творчості українські поети 60-х років ХХ століття, найвиразнішими серед яких, на наш погляд, є В. Стус, Л. Костенко та Б. Олійник.

Метою статті є дослідження особливостей функціонування фразеологічних одиниць біблійного походження у поетичних текстах В. Стуса, Л. Костенко та Б. Олійника.

М. Бакіна у книзі «Мовні процеси у сучасній російській поезії» [3] подає опис функціонування фразеологічних одиниць у поетичних текстах російських поетів. Услід за дослідницею виділимо прийоми використання бібліофразем поетами-шістдесятниками.

Найчастіше у творах митців знаходимо біблійні фраземи, використані авторами в їх традиційному загальнономовному значенні. Одні з них, з точки зору експресивно-стилістичного звучання, є нейтральними, оскільки лише називають предмети, явища, дії, не оцінюючи їх при цьому. Інші ж сприяють створенню у віршованому тексті певної експресивно-стилістичної тональності, що пояснюється їх загальнономовною експресивністю.

В основному стилістично нейтральними серед фразеологізмів біблійного походження є адвербіальні сполуки, котрі використовуються поетами у функції різних обставин. Емоційно-експресивне навантаження таких біблійних фразем зведене до мінімуму. Наприклад, фразеологізм біблійного походження *у часи потопу* – дуже давно використовує Л. Костенко: *А дим казав: / – Та це ж не **при потопі!** / Де ж подівались людські голоси? / В такій перенасиченій Європі, / в такі цивілізовані часи!* [2, с. 246]. Цю біблійну фразему знаходимо в низці поетичних текстів Б. Олійника: *Він пам'ятав себе / ще від часів потопу. / Як перші зерна висвятив на хліб* [4, с. 178]; *Ми тут жили ще до*

часів потопу [4, с. 296]; ...*Старезний крук-удівець, / роджений, певне, ще до потопу, / зітхнув, прокаркавши* 4, с. 393].

Однак, є в поетичних текстах поетів-шістдесятників випадки використання біблійних фразем, що несуть певне оцінне значення. Так, наприклад, В. Стус використовує у своїй поезії біблеїзм-фразеологізм *смертний гріх* зі значенням гріха, який не можна відмолити, на позначення особливо тяжкого пороку, вказуючи цим самим на своє ставлення до висловленого: *І розпросторених світань / сумна імла підводить крила / обвислі. А звести несила, / а заборони темну грань / переступити безборонне – / то понадмірний, смертний гріх* [5, с. 22].

Оцінне з боку авторів значення мають певною мірою трансформовані біблійні фраземи використані Б. Олійником (*Каїнова печать*, що вживається як синонім до вислову «тавро зрадника»: *Ти ще спізнаєш, що твоя недоля. / Твоя руїна і зоря тяжка / Лежить, мов камінь з Каїново-поля, / На чорній совісті твого божка* [4, с. 319]) та Л. Костенко (*Содом і Гоморра* на позначення місця, де зневажають моральні засади людства: *Мікро-Содом, зашторена Гоморра, / проснітьсья, люди, чуєте, біда!* [2, с. 246]).

Отже, животворна стилістична стихія біблеїзмів, є невичерпною. Експресивно-стилістичні функції фразеологізму біблійного походження у віршованому тексті визначаються як властивостями, притаманними йому в загальнономовному вживанні, так і специфікою його включення в текст, підпорядкованістю поставленій автором художній меті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваль А. П. Спочатку було слово [Текст] : крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 312 с.
2. Костенко Л. Вибране / Л. Костенко. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
3. Некрасова Е. А. Языковые процессы в современной русской поэзии / Е. А. Некрасова, М. А. Бакина // Бакина М. А. Общезыковая фразеология как выразительное средство современной поэзии. – М. : Наука, 1982. – 312 с.
4. Олійник Б. Вибране / Б. Олійник. – К. : Етнос, 2009. – 640 с.
5. Стус В. Вибрані твори / Стус В. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 352 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент О.М. Андрієць